

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

ערכין י | כלי הנגינה במקדש שהתקלקלו

לתקן את האבוב שבתוכנו

לא הרבה ידוע לנו על עולמה העשיר של המוזיקה בבית המקדש. הצלילים לא נשארו בידנו, את כלי הנגינה אפשר רק לנסות לשחזר, אבל נותרו כמה אגדות המספרות על החוויה הרוחנית-מוזיקלית. אחת מהן מספרת דווקא על המצבים הנעימים פחות, שבהם כלי הנגינה של המקדש התקלקלו. על שלושה כלים מספרת האגדה כי הם עברו תיקון. שניים מהם כלי נגינה מובהקים – האבוב והצלצל. הכלי השלישי הוא המכתשת, ולדעת המפרשים גם הוא משתייך לקטגוריית כלי נגינה, כיוון שהכלים המשמשים לריח השמיעו גם קול ("מפני שהקול יפה לבשמים"). בהמשך מובא בגמרא גם ניסיון שיפוץ שעבר מעיין השילוח. המשותף לכולם הוא שניסיון התיקון לא צלח, ודווקא הסרת התיקון החזירה את המצב לקדמותו. על שני סוגים של תיקון מספרת האגדה. האבוב מימי משה ניגן מצוין, אלא ש"המלך" – איננו יודעים מי, אולי גם לא משנה מי, העיקר שהוא נשא בתפקיד המלך – רצה לייפות אותו. הוא היה כלי פשוט, והמלך, איש הפאר וההדר, חשב שגם כלי נגינה במקדש צריך להיות מהודר. אולם ציפוי הזהב רק פגע באיכות האבוב. בנוגע לצלצל ולמכתשת, הסיפור כבר היה קשה יותר – הם נפגמו. היה צורך לתקן אותם, והמלאכה הוטלה על המומחים מאלכסנדריה, אך זה לא הועיל. קשה לדעת מהאגדה האם הפגם היה קשור לאיכות הקול, או שהיה זה פגם חיצוני במבנה הכלי וכדומה. אם היה זה פגם אחר, ייתכן שהמומחים הצליחו בתיקון הפגם שנדרשו לתקן, אך המחיר היה שקולו של הכלי נפגע.

מה באה האגדה להביע? ואיך בכלל נפגמו הכלים? כדי לחדד את המשמעות העולה מהאגדה, כדאי לברר מתי התרחשו שלושת האירועים הללו. בהמשך אומרת האגדה שהכלים נפגמו בבית המקדש השני. האם כוונתה לאותו סיפור שסופר, או שמלבד מה שסופר הכלים נפגמו שוב בבית שני, ואז לא הייתה להם תקנה עוד? מהשוואה למקרים אחרים בגמרא שבהם מוזכרים חכמי אלכסנדריה בהקשר דומה, נראה שלפחות הסיפור השני והשלישי התרחשו בימי בית שני. באשר לסיפור על האבוב, ייתכן שהמלך הוא ממלכי חשמונאי או מהשליטים בחסות רומי בבית שני, או שהיה זה מלך מבית דוד בבית ראשון. מכל מקום, בהנחה שלפחות חלק מהאגדה עוסקת במעבר מבית ראשון לבית שני, אפשר להבין כיצד נפגמו הכלים. הפגם הוא ביטוי לירידה הרוחנית

ת"ר: אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה, של קנה היה, ומימות משה היה, צוה המלך וציפוהו זהב ולא היה קולו ערב, נטלו את צפוי והיה קולו ערב כמות שהיה. צלצל היה במקדש, של נחושת היה, והיה קולו ערב, ונפגם, ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו, ולא היה קולו ערב, נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה. מכתשת היתה במקדש, של נחושת היתה, ומימות משה היתה, והיתה מפטמת את הבשמים, נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו, ולא היתה מפטמת כמו שהיתה, נטלו את תיקונו והיתה מפטמת כמו שהיתה. אלו שני כלים נשתתירו ממקדש ראשון, ונתפגמו ולא היה להם ארוכה... תני רשב"ג: שילוח היה מקלח מים בכאיסר, צוה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו, ונתמעטו, וחזרו ומיעטו והיה מקלח מים, לקיים מה שנאמר: אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו.

הכללית בין הבית הראשון לשני. נסתלקה השכינה, נסתלקה הנבואה, ולכלי הנגינה לא נשארה עוד רוח קודש לבטא. שני תהליכים רוחניים מתוארים באגדה. משה קיבל את היכולת להופיע את דבר ה' באופן אותנטי, ומאז ניסו המשכן והמקדש לבטא אותו. בתחילה, כבר בבית ראשון, ניסו להוסיף לקדושה הדר חיצוני, כחלק מבניינה של ממלכה. אבל זה פגע בקול האותנטי. בבית שני הקדושה כבר התעמעמה, והיהודים ניסו להיעזר בחכמה החיצונית שהחלה לשלוט אז בעולם, אבל גם זה לא עזר. המקור היה חסר.

כלי הנגינה באים לבטא את הקול הפנימי. כשאדם רוצה לבטא אמת פנימית, להביע את המעיין המקורי שנובע בתוכו, יופי וחכמה חיצוניים יכולים לסייע – אבל לא באופן שיפגע בכנות ובעולם הפנימי. אם יש סדקים, אם הקול הפנימי אינו יוצא החוצה באופן חלק, אין תחליף להסרת כל העזרים המלאכותיים ולחזרה למקור.